

Nr 223.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension; given Stockholms slott den 2 mars 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att *dels* antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85)
angående civila tjänst innehavares rätt till pension.¹

Härigenom förordnas, att 2, 5, 6, 13, 16 och 17 §§ lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension skola — 6, 13 och 17 §§ i nedan angivna delar — hava följande ändrade lydelse:

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning i fråga om statsrådsämbete, tjänst, vilken avses i civila tjänstepensionsreglementet, civil tjänst med pensionsrätt i arméns eller flottans pensionskassa, lärarbefattning vid högre lärarinneseminariets övningsskola eller vid folkskoleseminariernas övningsskolor, ej heller i fråga om befattning, som är uteslutande prästerlig, utan gälle i avseende å dem vad i fråga om pension nu är eller framdeles må varda stadgat.

I fråga om pension i vissa fall åt tjänst innehavare, som vid kommunal mellanskolas ombildning till allmänt läroverk överflyttas till läroverket, så ock i fråga om pension åt tjänsteman vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar eller statens vattenfallsverk, vilken icke är underkastad bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet, är likaledes särskilt stadgat.

5 §.

Rätt att komma i åtnjutande av hel pension inträder:

för manlig tjänst innehavare vid uppnådda sextiofem levnadsår och trettiofem tjänstår;

för kvinnlig tjänst innehavare vid uppnådda sextio levnadsår och trettio tjänstår;

dock att sådan rätt inträder:

a) för kvinnlig befattningshavare, tillhörande sjukvårds- eller ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus, för ämneslärarinna vid blindundervisningsanstalterna samt för ämneslärarinna, slöjdlärarinna, husmoder och översköterska vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: vid femtiofem levnads- och tjugufem tjänstår;

b) för manlig befattningshavare, tillhörande ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus, för gymnastiklärare och musiklärare vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna samt för

¹ Senaste lydelse se beträffande 2 och 5 §§ S. F. S. 1933: 621, 6 § 1932: 258, 13 § 1921: 455, 16 § 1908: 62 och 17 § 1921: 455.

de vid blindundervisningsanstalterna anställda lärare: vid sextiotvå levnads- och trettio tjänstår;

e) för lärare vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, Chalmers tekniska institut, lantbrukshögskolan samt lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp, för folkskolinspektör ävensom för no-madskolinspektören: vid sextiofem levnads- och tjugufem tjänstår;

d) för rektorer och lektorer vid tekniska fackskolor, tekniska gymnasier och tekniska elementarskolor samt för manlig rektor vid vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte: vid sextiofem levnads- och trettio tjänstår;

e) för rektorer och ämneslärare vid allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna samt annan övningslärare vid sådan läroanstalt än de under b) särskilt angivna, för rektorer för institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas, förskolan för blindas i Växjö samt hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, för lärare vid skeppsgosseskola ävensom för rektorer och lärare vid navigationsskolorna: vid sextiofem levnads- och trettiotre tjänstår.

6 §.

Skyldighet att från tjänsten avgå inträder:

a) för innehavare av domarämbete vid fyllda sextiosju år eller, där han, efter att hava uppnått den i 5 § för rätt till hel pension stadgade levnads-ålder, under sex månader på grund av sjukdom varit till tjänstgöring oförmögen;

b) för annan tjänstinnehavare vid uppnående av den i 5 § stadgade levnadsålder, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndighet obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänstinnehavaren prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre tid än sammanlagt två år;

c) för tjänstinnehavare, som icke uppnått den i 5 § stadgade levnadsålder, där han, efter att under tre på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen;

d) för tjänstinnehavare, — — — till tjänstgöring.

Befinnes tjänstinnehavare vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänstäligganden och har han tillika uppnått en ålder, som med högst två år understiger den i 5 § för rätt till hel pension stadgade levnadsålder, äge Konungen, uppå därom av vederbörande myndighet gjord framställning, förklara så-dan tjänstinnehavare skyldig att från tjänsten avgå.

13 §.

Pension enligt denna lag sökes i fråga om tjänst vid tullverket hos generaltullstyrelsen och i fråga om tjänst vid domänstyrelsen eller tjänst, som lyder under denna, hos domänstyrelsen.

I övrigt — — — hos statskontoret.

Om pension — — — av Konungen.

Pensionen utgår, — — — eljest upphör.

Häftar pensionstagare — — — fullo guldits.

16 §.

Om den, som kommer i åtnjutande av pension för tjänst, för vilken denna lag gäller, vid avgång från den tjänsten åtnjuter eller sedermera erhåller lön eller arvode för annan statstjänst eller ock annan pension för tjänst, som avses i denna lag, eller för annan statsanställning, å vilken civila tjänstepensionsreglementet icke äger tillämpning, till sådant belopp, att sammanlagda förmånerna för år räknat överstiga femtusen kronor, må han, så länge sådan annan förmån åtnjutes, av pensionen enligt denna lag uppbära allenast en tredjedel, med iakttagande likväl dels att i förekommande fall därutöver må utgå så mycket av den återstående delen, att vad vederbörande äger behålla ej understiger summan av den större förmånen och en tredjedel av den mindre eller, om båda äro lika, den ena av dem ökad med en tredjedel, dels ock att minskning skall ske endast i den mån så erfordras för att förmånernas sammanlagda belopp ej må överstiga femtusen kronor.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall hänsyn icke tagas till pension, som utgår enligt gällande bestämmelser angående pensionering av försvarsväsendets reserver av befäl och civilmilitär personal.

17 §.

Tjänstår för — — — enskilda angelägenheter.

Har tjänstinnehavare utom statens tjänst förrättat arbete eller uppdrag, som finnes vara av beskaffenhet, att tid, varunder sådant arbete eller uppdrag förrättats, skäligen bör helt eller delvis tillgodoräknas honom såsom tjänstår, beror på prövning i den ordning Konungen föreskriver, om och i vad mån dylikt tillgodoräknande må äga rum.

I fråga — — — tjänstår beräknas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1935, dock att för den, vilken vid nämnda tidpunkt innehar tjänst, som i lagen avses, och vilken ej på grund av särskilda stadganden är skyldig att underkasta sig ändrade bestämmelser i fråga om pension, äldre föreskrifter skola lända till efterrättelse, där ej tjänstinnehavaren inom tre månader efter lagens ikraftträdande anmäler, att lagens bestämmelser må äga tillämpning å honom.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter:

Såsom jag tidigare i dag vid anmälan av förslag till civilt tjänstepensionsreglemente framhållit, påkallar antagande av detta reglemente vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Av skäl, som jag i berörda sammanhang anför, böra dessa ändringar beslutas samtidigt med civila tjänstepensionsreglementets antagande. Jag anhåller nu att få anmäla denna fråga.

I skrivelse den 26 april 1933 hava 1930 års pensions-sakkunniga framlagt förslag till följd-författningar till civila tjänstepensionsreglementet och tjänstepensionsreglementet för arbetare, däribland även förslag till vissa ändringar i 1907 års pensionslag.

De sakkunniga framhålla, att de vid sina överläggningar rörande frågan, i vilka hänseenden 1907 års lag borde omarbetas, ansett, att man hade att välja mellan två olika vägar. Antingen borde lagtexten ändras på sådant sätt, att alla bestämmelser, som direkt beröra någon av de befattningshavargrupper, vilka regelmässigt äro att hänföra under civila tjänstepensionsreglementet, utmönstrades, varjämte erforderliga övergångsbestämmelser skulle meddelas för de tjänstemän, som undantagsvis skulle falla under den gamla lagens tillämpning. Eller också borde ändringarna i 1907 års lag inskränkas till det minimum, som i varje fall erfordrades för att bringa de gamla och de nya pensionsbestämmelserna i behörig överensstämmelse. I betraktande av det otal ändringar, som civila pensionslagen redan varit underkastad, och den relativt korta tid, som syntes återstå tills lagen helt komme att bliva upphävd, ville det förefalla de sakkunniga, som om det senare alternativet nu vore att föredraga. I överensstämmelse härmed hade de sakkunniga vid sin omarbetning av civila pensionslagen i huvudsak begränsat sig till ofrånkomliga författningsändringar, medan exempelvis den vidlyftiga uppräknings- och tjänstår, som för olika tjänstinnehavare erfordras för rätt att komma i åtnjutande av hel pension, lämnats orörd, även såvitt anginge befattningar, som enligt de sakkunnigas förslag regelmässigt skulle vara förenade med pensionsrätt enligt

civila tjänstepensionsreglementet. Alderstund redan i 2 § av 1907 års pensionslag skulle intagas föreskrift om att denna lag icke gällde i fråga om befattning, å vilken civila tjänstepensionsreglementet ägde tillämpning, syntes icke heller det oförändrade innehållet av 5 § behöva giva anledning till något missförstånd eller någon tveksamhet rörande civila pensionslagens tillämplighet.

I anslutning till denna uppfattning hava de sakkunniga framlagt förslag till ändringar endast beträffande 2, 7 och 16 §§ civila pensionslagen.

Avgivna yttranden. I de yttranden, som avgivits över pensions-sakkunnigas förslag till följdförfattningar, har förslaget till ändringar i 1907 års pensionslag berörts endast av två ämbetsverk, nämligen statskontoret och kammarrätten.

Statskontoret gör det allmänna uttalandet, att ämbetsverket i likhet med de sakkunniga ansåge, att ändringar i gällande pensionslag under förhanden varande förhållanden borde inskränkas till det minsta möjliga. Till viss av statskontoret framförd erinran beträffande 7 § i sakkunnigförslaget återkommer jag i det följande.

Kammarrätten har yttrat, att ämbetsverket icke kunde underlåta att giya uttryck åt den farhågan, att det »minimum» av förändringar i 1907 års lag, vartill de sakkunniga begränsat sig, vore väl knappt tillmätt och att — oaktat den i 2 § införda bestämmelsen att lagen icke ägde tillämpning i fråga om tjänst, för vilken civila tjänstepensionsreglementet gällde — missuppfattningar kunde förväntas uppstå. Särskilt stora betänkligheter syntes möta mot ett bibehållande av 5 § i lagen, och kammarrätten ansåge sig därför böra tillstyrka, att åtminstone denna paragraf så omarbetades, att uppgifterna i lagen om det antal levnads- och tjänstår, som för vissa tjänstinnehavare erfordrades för vinnande av pension, icke komme att strida mot de uppgifter, som i samma avseende lämnades i civila tjänstepensionsreglementet.

*Departements-
chefen.* Jag kan icke dela de sakkunnigas mening, att de i 1907 års civila pensionslag innefattade undantagsbestämmelserna i fråga om pensions- och tjänstålder samt skyldighet att avgå från tjänsten böra vid civila tjänstepensionsreglementets antagande lämnas orubbade. Utan tvivel skulle det vara ägnat att skapa förvirring, om lagens nuvarande specialföreskrifter rörande tjänster, vilka hädanefter bliva underkastade civila tjänstepensionsreglementet, finge fortfarande kvarstå oförändrade. Det synes mig därför vara nödvändigt att i anledning av civila tjänstepensionsreglementet göra mera vidlyftiga ändringar i 1907 års pensionslag än vad de sakkunniga föresatt. Jag har vidare ansett mig böra föreslå ett par ändringar, som icke direkt föranledas av tjänstepensionsreglementet men vilka ansluta sig till grundsatsen, som kommit till uttryck i reglementet, och vilka kunna ur olika synpunkter vara av betydelse för pensioneringen av den personal, som fortfarande blir underkastad 1907 års lag.

I detta sammanhang må erinras, att Kungl. Maj:t för innevarande års riksdag framlagt förslag till vissa organisationsändringar m. m. beträffande fångvårdsstaten, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, gymnastiska centralinstitutet och domänverket. Ett genomförande av dessa förslag borde, därest icke ny pensionslagstiftning vore förestående, föranleda vissa ändringar av de i civila pensionslagens 5 och 6 §§ innefattade undantagsbestämmelserna, att lända till efterrättelse för domänverket från och med den 1 januari 1935 och för övriga nämnda verk från och med den 1 juli 1934. Då emellertid något behov av en tillämpning av dessa bestämmelser under den närmaste tiden icke torde föreligga och syftet med bestämmelserna genom civila tjänstepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1935 skulle bliva tillgodosett, har jag ansett överflödigt, att dylika till sin innebörd provisoriska bestämmelser införas i lagen.

Beträffande innehållet i det lagförslag, som från förut antydda utgångspunkter upprättats inom finansdepartementet, ber jag få anföra följande.

2 §.

I denna paragraf har bland befattningar, som äro undantagna från lagens giltighetsområde, införts tjänst, å vilken civila tjänstepensionsreglementet äger tillämpning. Å andra sidan har av de nuvarande undantagen utslutits befattning, för vilken kommunikationsverkens pensionslag länder till efterrättelse. Därvid har emellertid hänvisning måst ske till särskilda pensionsbestämmelser, som övergångsvis gälla för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken, å vilka civila tjänstepensionsreglementet icke kommer att få tillämpning. Vidare har den nu i andra stycket i paragrafen intagna hänvisningen till särskilda föreskrifter i fråga om pension åt distriktsveterinär, vilken till följd av statens övertagande av distriktsveterinärväsendet övergått i statens tjänst, uteslutits. Sistnämnda ändring föranledes av att bland övergångsbestämmelserna till civila tjänstepensionsreglementet intagits hänvisning till nämnda särskilda föreskrifter, vilka ju hava avseende å befattningar, som eljest skulle falla under reglementets tillämpning.

5 §.

I motiveringen till förslaget till civilt tjänstepensionsreglemente har jag framhållit, att det vid genomförande av reglementsförslaget med dess sänkning av den högsta pensionsåldern från 67 till 65 år icke kan anses lämpligt att i civila pensionslagen bibehålla stadgandet om 67 år såsom högsta pensionsålder. Denna ålder, som nu enligt lagen utgör normal pensionsålder för manliga tjänst innehavare, har därför i förslaget sänkts till 65 levnadsår eller samma pensionsålder, som enligt reglementsförslaget skulle gälla såsom normal pensionsålder för tjänstemän i lönegrad över den 12:e. Någon ändring av den allmänna tjänståldern, 35 år, har icke ansetts påkallad. Den enligt civila pensionslagen för kvinnliga tjänst innehavare gällande

allmänna pensions- och tjänståldern (60 respektive 30 år) har lämnats orubbad.

Ur de i 5 § intagna undantagsföreskrifterna om pensions- och tjänstålder för vissa befattningar hava i enlighet med den uppfattning, jag i det föregående uttalat, utmönstrats de stadganden, som gälla nyreglerade verk, vilka i sin helhet komma under civila tjänstepensionsreglementet. Att undantagsföreskrifter bibehållits beträffande vissa enstaka nyreglerade institutioner (Chalmers tekniska institut, lantbrukshögskolan samt lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp) eller beträffande särskilda personalgrupper vid vissa nyreglerade verk (sjukvårds- och ekonomipersonal vid statens sinnessjukhus) betingas av att vid dessa institutioner eller bland nämnda personalgrupper finnas befattningshavare å övergångsstat, vilka uppbära avlöning enligt äldre bestämmelser och vilka alltså icke bliva underkastade civila tjänstepensionsreglementet.

Under 5 § e) hava bland tjänstinnehavare med rätt till hel pension vid 65 levnads- och 33 tjänstår införts rektorer och lärare vid navigations-skolorna, vilka ansetts böra i detta hänseende likställas med motsvarande personal vid de allmänna läroverken.

6 §.

De i denna paragraf innefattade stadgandena angående tjänstinnehavares skyldighet att avgå från tjänsten hava ändrats till närmare överensstämmelse med de i civila tjänstepensionsreglementet föreslagna reglerna i detta hänseende. För domare har sålunda den åldersgräns, vid vilken avgångsskyldighet inträder, sänkts från 70 till 67 levnadsår, varjämte viss jämkning vidtagits i bestämmelsen om domares avgångsskyldighet vid sjukdom efter uppnådd pensionsålder. För annan tjänstinnehavare har den tidsperiod, varunder befattningshavaren må vara sjukledig, innan avgångsskyldighet inträder, angivits till 3 i stället för, såsom nu, 5 år; därjämte har möjligheten för vederbörande myndighet att bevilja anstånd med avsked efter uppnådd pensionsålder generellt begränsats till 2 år efter pensionsåldern. De i sista stycket i paragrafen intagna bestämmelserna om tvångspensionering före uppnådd pensionsålder hava så avfattats, att de öppna möjlighet till dylik pensionering, där befattningshavaren uppnått en levnadsålder, som med högst 2 år understiger pensionsåldern.

7 §.

Beträffande denna paragraf hava pensionssakkunniga — bortsett från en rent formell jämkning i paragrafens sista stycke — ifrågasatt ett tillägg av innehåll, att den, som på grund av förut innehavd statsanställning blivit jämlikt föreskrift i civila tjänstepensionsreglementet eller tjänstepensionsreglementet för arbetare försäkrad till erhållande av uppskjuten livränta men som därefter tillträder befattning förenad med pensionsrätt enligt lagen, skulle förlora sin rätt till livränta, varemot i stället vid bestämmandet av pension för den nya tjänsten hänsyn skulle tagas till de tjänstår, på vilka

rätten till uppskjuten livränta grundats. Statskontoret har i sitt förenämnda utlåtande erinrat, att denna bestämmelse syntes hava sin plats icke i 1907 års lag utan i pensionsreglementena. Jag delar denna uppfattning och har låtit i reglementsförslagen avfatta stadgandena om uppskjuten livränta på sådant sätt, att det ifrågasatta tillägget blir överflödigt. Vid sådant förhållande har jag ansett någon ändring i 7 § icke böra vidtagas.

13 §.

Den jämkning i stadgandena angående ansökning om pension enligt lagen, som vidtagits i förslaget, torde ej tarva närmare motivering. Att paragrafen enligt det upprättade förslaget fortfarande bibehåller föreskrift rörande ansökning om pension i fråga om tjänst vid tullverket och vid domänverket, vilka verks befattningshavare i allmänhet komma att falla under civila tjänstepensionsreglementet, betingas av att vid nämnda verk finnas vissa befattningar å äldre stat, för vilka reglementet icke skulle komma att gälla.

16 §.

Denna paragraf, som innehåller regler om minskning av pension vid förening av flera dylika förmåner eller vid förening av lön och pension, har helt omformulerats i syfte dels att undvika en formell kollision med bestämmelserna i 7 § civila tjänstepensionsreglementet, dels ock att i sak vinna närmare anslutning till reglementets reduktionsbestämmelser. I samband med omredigeringen har det avkortningsfria maximibeloppet av de sammanlagda förmånerna ansetts böra höjas från 3,000 till 5,000 kronor. Vidare har jag i överensstämmelse med pensionssakkunnigas förslag och i anslutning till stadgandena i 7 § civila tjänstepensionsreglementet ansett mig böra föreslå, att från de nya reduktionsreglernas tillämpning undantages pension, som utgår enligt gällande bestämmelser angående pensionering av försvarsväsendets reserver av befäl och civilmilitär personal.

17 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om tjänstårsberäkning för pension. I viss anslutning till vad som ifrågasatts vid tidigare pensionsutredningar har jag ansett mig böra föreslå, att till de nuvarande bestämmelserna i detta avseende fogas ett tillägg i syfte att även för den personal, som är underkastad civila pensionslagen, möjliggöra tillgodoräkande av tjänstetid utom statens tjänst. En sådan möjlighet skulle i första hand vara av betydelse, när det gäller pensionsrätten för lärarpersonal, vilken från statsunderstödd kommunal anställning övergår i statens tjänst och beträffande vilken för närvarande i stor utsträckning förekommer beviljande av tilläggs pensioner genom särskilda riksdagsbeslut. Men även i övrigt synes det vara önskvärt, att dylik möjlighet öppnas. Med hänsyn härtill har det föreslagna tillägget erhållit en allmän avfattning i nära anslutning till stadgandet i 3 § 2 mom. av förslaget till civilt tjänstepensionsreglemente. Vid tillämp-

ning av stadgandet torde i regel tjänstetid, varunder vederbörande innehaft anställning med pensionsrätt och avgiftsplikt, böra tillgodoräknas i sin helhet, men eljest bör vid tjänstårsberäkningen regelmässigt göras reduktion med hänsyn till att vederbörande icke själv haft att bidra till pensionskostnaderna. Något behov av att i civila pensionslagen — såsom i civila tjänstepensionsreglementet föreslagits — bereda möjlighet för tillgodoräknande såsom tjänstår av föregående anställning i statens tjänst läser icke föreligga med hänsyn till den vidsträcktia innebörd, som tjänstårsbegreppet enligt lagens 17 § har i jämförelse med stadgandena i 3 § 1 mom. tjänstepensionsreglementet.

Övergångsbestämmelsen.

Såsom jag vid anmälan av förslaget till civilt tjänstepensionsreglemente framhållit, äro de tjänstemän vid oregrerade verk, vilka äro underkastade civila pensionslagens bestämmelser, för närvarande i allmänhet icke skyldiga att underkasta sig ändrade bestämmelser i fråga om pension. För sådan tjänsteman, vilken vid den föreslagna lagens ikraftträdande innehar tjänst, vilken avses i lagen, och som ej på grund av särskilda stadganden är skyldig att underkasta sig ändrade pensionsbestämmelser, torde därför de nya bestämmelserna icke kunna sättas i kraft, så vitt angår tjänst innehavares rätt att komma i åtnjutande av hel pension samt skyldighet att från tjänsten avgå. Fall kunna emellertid tänkas, då befattningshavare för att kunna avgå ur tjänst tidigare än enligt nuvarande bestämmelser eller för att bliva delaktig av de förmåner i fråga om tillgodoräknande av tjänstetid utom statens tjänst m. m., som de nya föreskrifterna kunna medföra, vill underkasta sig dessa föreskrifter. Med hänsyn härtill har det ansetts lämpligt att avfatta övergångsbestämmelsen så, att för tjänstinnehavare, som ej är skyldig underkasta sig ändrade pensionsbestämmelser, äldre föreskrifter skola lända till efterrättelse, där ej tjänstinnehavaren inom tre månader efter lagens ikraftträdande anmäler, att lagens bestämmelser må äga tillämpning å honom.

I detta sammanhang ber jag få anmäla fråga om rätt för t. f. rektorer vid allmänna läroverk m. fl. statliga läroanstalter att vid övergång till ordinarie lärarbefattning bibehållas vid det med rektorsbefattningen förenade pensionsunderlaget.

Rektorsbefattningarna vid de läroanstalter, om vilka här är fråga, tillställas i allmänhet genom förordnande på viss tid. Endast undantagsvis meddelas fullmakt å rektorsbefattningen. Enligt medgivande av 1919 års lagtima riksdag hava gällande bestämmelser beträffande pensionsunderlag för rektor vid allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet, statens folkskoleseminarier och tekniska läroverk avseende å såväl befullmäktigad rektor som av Kungl. Maj:t förordnad rektor. Därest tillförordnad rektor frånträder förordnandet och övergår till ordinarie lärarbefattning, förlorar han

emellertid rätten att erhålla pension i förhållande till det för rektorstjänsten gällande pensionsunderlaget, och enligt nu gällande bestämmelser kan han icke i någon form erhålla kompensation i pensionshänseende för de av honom under tiden för förordnandet erlagda högre pensionsavgifterna.

Frågan om rätt för rektorer att efter viss längre tids rektorsförordnande bibehållas vid det högre pensionsunderlaget även efter övergång till ordinarie lärarbefattning har länge varit aktuell. Redan i 1904 års proposition (nr 50) angående ändrad anordning av rikets allmänna läroverk samt löne-reglering för de vid dem anställda lärarna framhölls av föredragande departementschefen, att nödig omtanke om läroverkens bästa fordrade, att pensionsförhållandena för rektorerna så ordnades, att icke en rektor skulle frestas att söka hålla sig kvar i tjänsten, även sedan hans arbetskraft i väsentlig grad förbrukats. Sedermera har spörsmålet varit föremål för framställningar hos Kungl. Maj:t av läroverksöverstyrelsen åren 1908, 1910 och 1915 samt av skolöverstyrelsen bland annat åren 1924, 1926 och 1927.

1930 års pensionssakkunniga beaktade i sitt betänkande med förslag till civilt tjänstepensionsreglemente frågan om möjlighet för tillförordnade rektorer att vid återgång till tidigare bestridd fullmaktstjänst bibehålla det för rektorstjänsten gällande pensionsunderlaget såtillvida, att i sakkunnigförslaget upptogs bestämmelser, enligt vilka ordinarie tjänstemän, som tillsättas genom förordnande på viss tid — i denna grupp av befattningshavare skulle rektorerna enligt 1928 års lönekommittés förslag inordnas — skulle vid förordnandets upphörande och övergång till annan befattning med pensionsrätt enligt reglementet få bibehålla förordnandetjänstens pensionsunderlag och pensionsavdrag, därest förordnandet fortgått under minst 18 år.

I utlåtande över sakkunnigförslaget tillstyrkte skolöverstyrelsen livligt den ifrågasatta anordningen, dock med yrkande om sådan ändring att dels kravet på förordnandets varaktighet skulle nedsättas från 18 till 12 år, dels ock medgivandet skulle avse såväl förordnade som befullmäktigade rektorer.

I skrivelse den 28 september 1933 har *skolöverstyrelsen* ånyo hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärd för en lösning av den förevarande frågan. Därvid har överstyrelsen anfört bland annat följande:

Läroverkens nuvarande tillstånd hade styrkt överstyrelsen i dess uppfattning, att ett verkligt behov av den åstundade reformen föreläge just nu. Frågan hade vidare aktualiserats genom den under senare år beslutade in-dragningen av flera folkskoleseminarier, varvid det icke kunde uteslutas, att en eller annan rektor, som i en lång följd av år erlagt pensionsavgifter såsom sådan, nödgades återgå till sin lektorstjänst och därmed enligt nu gällande ordning vid avskedstagandet erhålla en lägre pension än som med hänsyn till föregående tjänstgöring och erlagda avgifter måste anses billigt.

Det av 1930 års pensionssakkunniga framlagda betänkandet hade utarbetats i anslutning till det av 1928 års lönekommitté utarbetade förslaget till ny löne-reglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet. Då på grund av de ekonomiska förhållandena den föreslagna löne-regleringen eller

över huvud någon löneroglering för dessa befattningshavare icke syntes vara att vänta inom avsevärd tid, kunde det möjligen förefalla mindre lämpligt att ur pensionsregleringen i dess helhet utbryta frågan om rektorernas pensionering. Överstyrelsen kunde emellertid icke tillmäta en sådan invändning någon avgörande betydelse. Snarare ville det förefalla överstyrelsen, som om den föreliggande detaljen efter överstyrelsens föregående framställningar och pensionsakkunnigas betänkande och förslag vore tillräckligt utredd för att upptagas till avgörande oberoende av en eventuell löneroglering, som i själva verket alls intet samband hade med den föreliggande frågan. Det gällde här nämligen icke att vinna placering på en högre lönenivå utan att så utforma vissa pensionsbestämmelser, att det syfte, som alldeles otvivelaktigt avsetts i den i det föregående omnämnda propositionen till 1904 års riksdag, äntligen efter snart trettio år bleve förverkligat. Det kunde knappast vara rimligt, att en angelägenhet, som både ur statsnyttans och den enskildes synpunkt vitsordats vara av stor betydelse, för en oviss löneroglerings skull uppskötes på obegränsad tid, sedan sakkunniga efter opartisk prövning funnit kravet vara väl grundat, rättvist och billigt.

Rektoraten hade alltid varit krävande poster, men de senare årens läroverksreformer hade i alldeles särskild grad satt rektorernas krafter på hårda prov. Det vore därför icke att undra på, om i ett och annat fall krafterna inemot slutet av tjänstetiden började svikta. Överstyrelsen funne det på grund härav angeläget att just under nuvarande period av omorganisation på de allmänna läroverkens område göra förnyad framställning i detta ärende.

Vid föregående tillfällen, då överstyrelsen yttrat sig angående förevarande spörsmål, hade överstyrelsen avsett rektorer vid allmänna läroverk, högre lärarinnese seminariet, folkskoleseminarier och tekniska läroverk. Den ändring i pensionsbestämmelserna, som nu ifrågasattes, syntes emellertid, sedan från och med budgetåret 1934/1935 samtliga småskoleseminarier vore statsanstalter, böra gälla jämväl rektorerna vid dessa läroanstalter. Vad nyss sagts angående frågans aktualisering på grund av indragning av vissa folkskoleseminarier gällde i sin mån även beträffande småskoleseminarierna. Det kunde nämligen inträffa, att en rektor vid ett förutvarande statligt småskoleseminarium på grund av seminariets indragning bleve nödsakad att övergå till ämneslärartjänst.

På grund av det anförda har skolöverstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att för befullmäktigad eller tillförordnad rektor vid allmänt läroverk, högre lärarinnese seminariet, folkskoleseminarium, småskoleseminarium eller tekniskt läroverk, vilken i sagda egenskap innehaft anställning under minst tolv år men före pensionsålderns uppnående övergår från rektorstjänsten till ordinarie lärartjänst av annat slag vid någon av nämnda läroanstalter, må efter den nya tjänstens tillträdande alltfört gälla pensionsunderlag och pensionsavgift såsom för rektor.

Statskontoret har den 18 januari 1934 avgivit utlåtande över skolöverstyrelsens framställning och därvid anför t bland annat följande:

De skäl överstyrelsen anför t till stöd för sin framställning har statskontoret funnit beaktansvärda. Ämbetsverket vill därvid erinra, att, därest ett nytt pensionsreglemente på grundval av pensionsakkunnigas förenämnda betänkande skulle komma att underställas 1934 års riksdag, detsamma icke torde komma att omfatta befattningshavare vid undervisningsanstalterna,

enär dessa befattningshavare icke äro inordnade under det allmänna avlösningsreglementet. Förevarande pensionsfråga lärer därför böra göras till föremål för särskild framställning till riksdagen.

Medan pensionssakkunniga i sitt reglementsförslag såsom förutsättning för bibehållande av det högre pensionsunderlaget vid övergång till annan tjänst med pensionsrätt enligt reglementet angivit en förordnandetid av minst 18 år, har skolöverstyrelsen i föreliggande förslag till bestämmelser endast ifrågasatt en tjänstetid av minst 12 år å rektorsbefattning. Statskontoret ansluter sig för sin del till överstyrelsens uppfattning och vill därvid åberopa sin i utlåtande den 25 oktober 1932 över pensionssakkunnigas förslag uttalade mening, att, då förordnande under 12 år enligt förslaget medförde rätt till oakortad pension å förordnandetjänsten, en motsvarande tidrymd kunde anses tillräcklig för bibehållande av denna pensionsrätt efter övergång till annan tjänst.

Statskontoret, som ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot föreliggande förslag till bestämmelser, har tillstyrkt bifall till skolöverstyrelsens framställning.

Även jag finner övertygande skäl vara anförda för en anordning av den art, som skolöverstyrelsen föreslagit. Jag vill erinra, att enligt det inom finansdepartementet upprättade förslaget till civilt tjänstepensionsreglemente ordinarie tjänsteman, som tillsatts genom förordnande på viss tid och som efter förordnandets upphörande övergår till annan tjänst med pensionsrätt enligt reglementet, skulle äga att bibehållas vid de stadganden med avseende å pensionsunderlag och pensionsavdrag, som gälla för förordnandetjänsten, därest förordnandet fortgått under minst 12 år. De tillförordnade rektorerna vid här avsedda läroanstalter intaga en ställning, som i sak är jämförlig med förordnandetjänstemännens vid nyreglerade verk. På grund härav och då vad skolöverstyrelsen anført synes mig ådagalägga, att ett medgivande av ifrågasatt innebörd är ur statsnyttans synpunkt påkallat, har jag ansett mig böra tillstyrka, att frågan nu vinner sin lösning oberoende av att civila tjänstepensionsreglementet icke kan göras tillämpligt på lärarpersonalen vid de statliga läroverken. Från vad skolöverstyrelsen förordat finner jag mig böra avvika endast i så måtto, att den tillstyrkta anordningen enligt min mening bör gälla endast för tillförordnade rektorer men icke för rektorer med fullmakt.

Såsom skolöverstyrelsen förutsatt, torde en bestämmelse av den innebörd, jag här tillstyrkt, icke lämpligen kunna erhålla sin plats i 1907 års pensionslag utan i stället böra få formen av en fristående föreskrift. Därest riksdagen lämnar sitt medgivande till den avsedda anordningen, torde närmare stadgande i ämnet böra meddelas av Kungl. Maj:t. Stadgandet torde böra äga tillämpning från och med den 1 juli 1935.

Föredragande departementschefen uppläser härefter ett i enlighet med vad förut anförts upprättat *förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen*

den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte
dels förelägga riksdagen berörda förslag till antagande,
dels ock föreslå riksdagen medgiva, med tillämpning från och med den 1 juli 1935,

att för tillförordnad rektor vid allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarium, småskoleseminarium eller tekniskt läroverk, vilken innehafte förordnande å rektorsbefattningen under minst tolv år men före pensionsålderns inträde övergår till ordinarie lärartjänst vid någon av nämnda läroanstalter, må fortfarande tilllämpas det pensionsunderlag och den pensionsavgift, som för honom gällt vid förordnandets frånträdande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Allan Broomé.